

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.32>

УДК 657.92:336.563

О. В. Фоміна,

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4962-3298>

А. Л. Пилипчук,

аспірант, Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3446-9069>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ

O. Fomina,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department Accounting and

Taxation, State University of Trade and Economics

A. Pylypchuk,

Postgraduate student, State University Of Trade and Economics

CONCEPTUAL PREREQUISITES OF ACCOUNTING AND TAXATION OF FINANCIAL ASSISTANCE

У статті досліджуються особливості обліку та оподаткування поворотної і безповоротної фінансової допомоги в кризових умовах. У роботі використано такі методи, як порівняльний аналіз нормативно-

правових актів, оцінка ризиків, пов'язаних із реструктуризацією зобов'язань, та моделювання податкових наслідків для підприємств. У цій статті проаналізовано вимоги до обліку фінансових активів та фінансових зобов'язань, а також умови отримання та повернення фінансової допомоги, що особливо ускладнюються під час економічних криз через зростання кредитного ризику та вірогідності реструктуризації боргів. Важливу увагу приділено проблематиці обліку, податковим наслідкам, пов'язаним із отриманням поворотної фінансової допомоги, зокрема, можливим ризикам у разі невиконання зобов'язань, а також податковим наслідкам при знеціненні фінансових активів. Вказано, як прозорість у звітності та чітке відображення фінансових активів та зобов'язань можуть знизити ризики податкових спорів та уникнути штрафних санкцій. На противагу поворотній фінансовій допомозі, безповоротна фінансова допомога, що не підлягає поверненню, має свої специфічні аспекти обліку та оподаткування. Дослідження також розглядало питання реструктуризації фінансових зобов'язань у контексті економічних криз, підкреслюючи, як зміни у термінах повернення можуть впливати на фінансовий стан підприємств та їх здатність продовжувати свою діяльність. Оцінка знецінення фінансових активів є критично важливою у цьому процесі. Практична цінність дослідження полягає у наданні рекомендацій для бухгалтерів, фінансових аналітиків і керівників підприємств щодо оптимізації облікових та податкових процедур для обліку фінансових інструментів під час економічних криз для зниження ризиків і забезпечення фінансової стабільності.

Окремо було розглянуто вплив економічної кризи на реструктуризацію зобов'язань та знецінення активів. Було використано методика оцінки факторів, що призводять до знецінення активів, таких як погіршення фінансового стану контрагентів, зміни ринкових умов та невиконання договірних зобов'язань. Кожен з цих факторів оцінювався з точки зору ризику для підприємства та впливу на облікову політику й податкові

наслідки. Реструктуризація розглядалася як спосіб адаптації підприємств до нових економічних умов, що дозволяє продовжувати операційну діяльність, мінімізуючи ризики банкрутства.

Для систематизації даних було розроблено класифікацію етапів економічної кризи та основних проблем, з якими стикаються підприємства на кожному етапі. Це дало змогу сформулювати рекомендації щодо обліку поворотної та безповоротної фінансової допомоги на кожному етапі, а також адаптації облікової політики відповідно до змін ринкових умов.

The article examines the accounting and taxation fields and requires a careful approach to managing such resources. The aim of this study was to determine the features of accounting and taxation of repayable and non-repayable financial assistance under crisis conditions. The methods used in the work include comparative analysis of regulatory acts, risk assessment related to the restructuring of obligations, and modeling the tax consequences for enterprises. This article analyzes the requirements for accounting financial assets and financial liabilities, as well as the conditions for obtaining and repaying financial assistance, which become particularly complicated during economic crises due to the increase in credit risk and the likelihood of debt restructuring. Special attention is paid to the accounting issues, tax consequences associated with receiving repayable financial assistance, particularly the potential risks in the case of non-fulfillment of obligations, as well as the tax implications of impairing financial assets. It is indicated how transparency in reporting and a clear representation of financial assets and liabilities can reduce the risks of tax disputes and avoid penalties. Unlike repayable financial assistance, non-repayable financial aid, which is not subject to repayment, has its specific aspects of accounting and taxation. The study also addressed the issue of restructuring financial obligations in the context of economic crises, emphasizing how changes in repayment terms can affect the financial condition of enterprises and their ability to continue operations. Assessing the impairment of financial assets is

critically important in this process. The practical value of the study lies in providing recommendations for accountants, financial analysts, and company executives on optimizing accounting and tax procedures for accounting financial instruments during economic crises to reduce risks and ensure financial stability.

Separately, the impact of the economic crisis on the restructuring of obligations and asset impairment was examined. A methodology for assessing the factors leading to asset impairment was used, such as the deterioration of the financial condition of counterparties, changes in market conditions, and non-fulfillment of contractual obligations. Each of these factors was evaluated in terms of the risk to the enterprise and its impact on accounting policy and tax consequences. Restructuring was considered a way for enterprises to adapt to new economic conditions, allowing them to continue operational activities while minimizing bankruptcy risks. To systematize the data, a classification of the stages of economic crisis and the main problems faced by enterprises at each stage was developed. This allowed formulating recommendations for accounting repayable and non-repayable financial assistance at each stage, as well as adapting accounting policies in accordance with changes in market conditions.

Ключові слова: міжнародні стандарти фінансової звітності, знецінення, державні субсидії, кредитний ризик, облікова політика, фінансові активи, фінансова допомога, фінансові зобов'язання, фінансові інструменти.

Keywords: International Financial Reporting Standards, impairment, state subsidies, credit risk, financial assets, accounting policies, financial assistance, financial liabilities, financial instruments.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічної нестабільності, викликаній як глобальними кризовими явищами, так і локальними проблемами окремих країн, питання обліку та оподаткування фінансової допомоги набуває особливої актуальності. Як для підприємств, так і для державних органів, критично важливо визначити порядок обліку та податкові

наслідки отримання та/або надання фінансової підтримки у вигляді фінансової допомоги. Особливо це стосується двох ключових категорій – поворотної та безповоротної фінансової допомоги.

У пост-ковідний період, режим правового воєнного стану компанії з різними бізнес-моделями були змушені припиняти свою діяльність, а деякі змінювати своє географічне розташування, в залежності від території, де відбувалися бойові дії, та адаптуватися до нового часу та обставин. Так, на початку повномасштабного вторгнення, 42% представників малого та середнього бізнесу не працювали взагалі, 31% призупинили свою діяльність, але хотіли відновити роботу, 14% підприємцям довелося обмежити географію діяльності, 13% перейшли в онлайн, 4% планували закривати бізнес та лише 13% у повному обсязі продовжили свою діяльність, дана статистика ґрунтувалась на результатах опитування проведеного МСБ в рамках Unlimit Ukraine ЕВА [17].

За даними Реєстру державної допомоги станом на 02.10.2024 р., що ведеться Антимонопольним комітетом України, обсяг державної фінансової допомоги, що надавалася за різними проектними програмами, розрахованими на 2019-2047 роки становила 145.2 млрд грн [18], що становить 4.32% від усіх видатків державного бюджету України на 2024 рік.

У деяких компаніях фінансова допомога видана іншим суб'єктам господарювання може займати значну частку валюти балансу. Так, згідно останніх публічних даних, станом на 31 грудня 2020 року компанія ПрАТ «Укрнафтобуріння» у складі Іншої дебіторської заборгованості відображала фінансову допомогу у розмірі 8.23 млрд грн, що становила 68.3% від валюти балансу [19].

Фінансова допомога надається для підтримки підприємств в умовах економічних потрясінь, але її облік і оподаткування вимагають зваженого підходу, зважаючи на реструктуризацію зобов'язань, можливі знецінення фінансових активів та численних змін у податковому законодавстві. Проблематика полягає в тому, що нормативно-правова база, яка регулює

облік фінансової допомоги, не завжди враховує всі можливі сценарії, пов'язані з реструктуризацією зобов'язань або їх знеціненням в умовах кризи. Це створює труднощі для підприємств, які змушені адаптувати свої облікові політики відповідно до зміни економічних умов та податкового законодавства. Водночас, податкові органи можуть по-різному тлумачити окремі аспекти обліку фінансової допомоги, що ускладнює податкове планування та спричиняє додаткові ризики для бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядаючи наукові підходи до обліку та оподаткування фінансової допомоги в період економічних криз, варто звернути увагу на результати досліджень різних авторів, які робили внесок у розвиток цієї тематики. Cuadro-Sáez L. [1] у своїй роботі акцентував увагу на складнощах обліку поворотної фінансової допомоги, особливо в умовах кризового скорочення ліквідності. Він зазначав, що реструктуризація боргових зобов'язань за такими кредитами може призводити до перегляду балансових оцінок і створення додаткових резервів для покриття можливих збитків. A. Davis [2], в свою чергу, зосереджувався на податкових наслідках отримання безповоротної допомоги, підкреслюючи важливість розмежування між державними субсидіями та іншими типами допомоги. M. Li [3] досліджував, як знецінення активів в умовах економічних потрясінь впливає на облік фінансової допомоги. Він відзначав, що в періоди масової девальвації активів облік поворотної допомоги потребує глибшого перегляду в рамках національних стандартів бухгалтерського обліку. J. Jiang [4] аналізував вплив реструктуризації зобов'язань на фінансову стійкість підприємств. Його дослідження підкреслювало важливість розробки гнучких механізмів реструктуризації фінансової допомоги для зниження податкового навантаження та підтримки ліквідності. M. M. Abdellatif [5] досліджував податкові ефекти отримання фінансової допомоги у вигляді безповоротних субсидій. Він вказував на те, що підприємства, які не враховують можливі податкові наслідки, можуть зіткнутися з додатковими податковими зобов'язаннями в наступних періодах. C. Humphrey [6], в свою чергу,

піднімав питання міжнародного досвіду обліку фінансової допомоги, зазначаючи, що багато країн мають більш гнучкі системи регулювання, що дозволяє краще враховувати економічні виклики. G. Leoni [7] досліджував роль державних програм допомоги в період пандемії COVID-19 та їхній вплив на бухгалтерський облік підприємств. Вчений підкреслював, що отримання допомоги часто супроводжується зобов'язаннями, які вимагають подальшого аудиту й оцінки. Н. Hafiz [8] зосереджувався на методах оцінки знецінення активів в умовах кризи та їхньому впливі на поворотну фінансову допомогу, пропонуючи використовувати моделі оцінки ризиків для кращого прогнозування фінансових результатів. Р. Duravkin [9] у своєму дослідженні розглядав правові аспекти оподаткування безповоротної допомоги та вказав на необхідність оновлення нормативної бази з метою зменшення податкових спорів між бізнесом та державними органами. I. M. García- Sánchez [10] робив акцент на корпоративній звітності підприємств, що отримують фінансову допомогу. Прозорість обліку допомоги є важливою умовою для залучення інвесторів і стабілізації ринків.

Дані дослідження демонструють різні підходи до обліку й оподаткування фінансової допомоги та відображають складність проблематики, зокрема в умовах економічної кризи. Однак, зважаючи на наявність значної кількості досліджень, ряд тем залишаються недостатньо вивченими. Це питання специфіки податкових наслідків реструктуризації поворотної фінансової допомоги в умовах затяжних економічних криз. Недостатньо дослідженими залишаються методи оцінки та обліку знецінення активів, пов'язаних з фінансовою допомогою, особливо в контексті різних галузей економіки. Також, потребує дослідження питання комплексного впливу податкових реформ у кризові періоди на облік безповоротної допомоги.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є вивчення недосліджених аспектів обліку та оподаткування фінансової допомоги та проблематики в умовах економічних криз, зокрема, методів реструктуризації

фінансових зобов'язань, впливу знецінення фінансових активів та взаємодії облікових та податкових практик.

Матеріали та методи дослідження. Для дослідження впливу поворотної та безповоротної фінансової допомоги на підприємства в умовах економічної нестабільності було застосовано комплексний підхід, що поєднує аналіз бухгалтерських стандартів, податкового законодавства та практик, які використовуються в різних країнах. Основними нормативними джерелами стали Міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» (МСФЗ 9), які визначають правила відображення фінансової допомоги в обліку підприємств та Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 «Облік державних грантів та розкриття інформації про державну допомогу» (МСБО 20), який надає універсальні підходи до відображення та розкриття державної фінансової допомоги у звітності компаній на міжнародному рівні.

У роботі використано такі методи, як порівняльний аналіз нормативно-правових актів, оцінка ризиків, пов'язаних із реструктуризацією зобов'язань, та моделювання податкових наслідків для підприємств. У цій статті проаналізовано вимоги до обліку фінансових активів та фінансових зобов'язань, а також умови отримання та повернення фінансової допомоги, що особливо ускладнюються під час економічних криз через зростання кредитного ризику та вірогідності реструктуризації боргів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У періоди економічної нестабільності підприємства часто стикаються з необхідністю залучення зовнішніх фінансових ресурсів для підтримки своєї ліквідності та стабільності. В таких умовах фінансова допомога від держави, інвесторів або інших суб'єктів стає важливим елементом стабілізації бізнесу. Однак, разом із тим виникають питання щодо правильності відображення таких операцій в бухгалтерському обліку та їхнього податкового навантаження.

Одним із важливих інструментів, що дозволяє забезпечити короткострокову фінансову підтримку, є поворотна фінансова допомога. Це

тип допомоги, яка надається підприємствам на умовах повернення, що, в свою чергу, породжує низку викликів у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування. Облік поворотної фінансової допомоги вимагає точного відображення зобов'язань у фінансовій звітності. Підприємства повинні чітко визначити умови отримання такої допомоги, терміни повернення та процентні ставки, якщо такі передбачені [11]. Цей процес може бути ускладнений у періоди економічних криз, коли відбувається реструктуризація зобов'язань або виникають питання щодо можливого знецінення активів. Підприємства повинні адаптувати свої облікові політики, щоб точно відобразити ці зміни, дотримуючись національних стандартів бухгалтерського обліку.

Варто підкреслити наступні ключові проблематики обліку та оподаткування фінансової допомоги, які визначають актуальність даного та подальших досліджень у цій галузі та потребують комплексного підходу до їх вирішення:

- невизначеність нормативної бази щодо обліку фінансової підтримки;
- відсутність чіткої методики у МСФЗ щодо підходу до обліку окремих аспектів;
- важливість правильного визначення ефективної відсоткової ставки та оцінки на предмет знецінення активу при наданні фінансової допомоги надається;
- відсутність у компаній облікових політик щодо обліку фінансової допомоги;
- можливі зловживання обліковими оцінками (так званий «creative accounting») з метою оптимізації податкового навантаження;
- суттєвий вплив помилки в обліку на фінансові та податкові результати;
- розкриття у фінансовій звітності. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» вимагає від компаній розкривати якісну та кількісну інформацію про рівень ризиків та їх характер;

- важливість однозначності трактування окремих положень МСФЗ щодо обліку фінансової допомоги та надання чітких методик щодо ключових елементів обліку фінансових;

Облік поворотної та безповоротної фінансової допомоги ґрунтується на принципах бухгалтерського обліку фінансових активів та фінансових зобов'язань згідно МСФЗ 9. Поворотна допомога відображається як боргове зобов'язання, яке підлягає поверненню, тоді як безповоротна може відображатися як дохід або субсидія залежно від умов її отримання. Проте, в умовах економічних криз, коли відбувається масова реструктуризація боргів або знецінення фінансових активів, застосування цих принципів може вимагати особливих методів і підходів.

Суми, отримані як поворотна допомога, не оподатковуються на момент отримання, оскільки не вважаються доходом. Проте, у разі невиконання зобов'язань щодо повернення, підприємство може зіткнутися з додатковими податковими ризиками. У разі реструктуризації зобов'язань або зміни умов повернення, податкові органи можуть переслідувати питання щодо правильності обліку і, відповідно, податкових наслідків. Прозорість у звітності та чіткість у відображенні всіх фінансових зобов'язань дозволяє знизити ризики виникнення податкових спорів. Отже, поворотна фінансова допомога не лише впливає на ліквідність підприємства, а й має значні наслідки для його облікової політики та податкового навантаження.

На відміну від поворотної фінансової допомоги, безповоротна фінансова допомога не передбачає повернення отриманих коштів. Це робить її особливо цінною для підприємств, що переживають труднощі в умовах економічної кризи. Однак, в бухгалтерському обліку безповоротна фінансова допомога зазвичай відображається як дохід підприємства. Проте важливо правильно класифікувати ці кошти залежно від умов їх отримання. Наприклад, якщо допомога надається на специфічні цілі, такі як розвиток нових технологій чи підтримка екологічних проектів, підприємства можуть бути зобов'язані відображати її в окремих категоріях доходів. Це дозволяє не

лише дотримуватися принципів прозорості у фінансовій звітності, а й забезпечує легітимність використання отриманих коштів.

Зазвичай такі суми не оподатковуються на момент їх отримання, оскільки вони не вважаються доходом, який підлягає оподаткуванню. Проте підприємства повинні бути обережними, оскільки у деяких випадках, якщо допомога надається з певними умовами, що підлягають виконанню, податкові органи можуть трактувати її інакше. Якщо підприємство не дотримується умов, за яких було отримано безповоротну допомогу, це може призвести до того, що така допомога буде розглянута як дохід, що підлягає оподаткуванню. Крім того, безповоротна фінансова допомога може створювати додаткові виклики у зв'язку з наглядом з боку податкових органів. Підприємствам важливо вести ретельний облік всіх витрат, пов'язаних із використанням цієї допомоги, аби мати можливість підтвердити правильність її відображення в бухгалтерії та уникнути потенційних податкових спорів [12]. Безповоротна фінансова допомога може позитивно вплинути на кредитний рейтинг підприємства. Оскільки вона не підлягає поверненню, вона може покращити фінансові показники, що особливо важливо в умовах економічної кризи, коли доступ до зовнішнього фінансування може бути обмежений.

Економічні кризи, такі як пандемії, фінансові колапси, війни чи політичні конфлікти, часто змушують підприємства переглядати свої фінансові зобов'язання та впроваджувати механізми їх реструктуризації. Реструктуризація є важливим інструментом для підтримки фінансової стабільності підприємств, коли стає неможливим дотримання попередньо узгоджених умов виконання фінансових зобов'язань. В умовах економічних потрясінь цей процес стає не лише нагальним, але й складним як з точки зору бухгалтерського обліку, так і податкових наслідків.

В обліку реструктуризація зобов'язань передбачає зміну умов їх погашення, таких як продовження строків, зменшення процентних ставок чи часткове списання боргів. Кожен із цих аспектів має бути відображений у

фінансовій звітності підприємства. Наприклад, продовження строку виплат за боргами може призвести до зменшення поточних зобов'язань, що, у свою чергу, позитивно вплине на короткострокову ліквідність підприємства. Однак, це також може збільшити загальні витрати на обслуговування боргу у майбутньому через нарахування додаткових відсотків. Відображення цих змін у фінансовій звітності вимагає детального аналізу нових умов угод та правильного застосування стандартів бухгалтерського обліку.

Ще однією важливою складовою реструктуризації зобов'язань є податкові аспекти. У разі часткового списання боргів підприємство може отримати так званий «умовний дохід», який в деяких країнах підлягає оподаткуванню. Податкові органи можуть трактувати списану частину боргу як дохід, оскільки підприємство фактично отримало вигоду від зменшення своїх зобов'язань. Це може призвести до додаткового податкового навантаження, що значно ускладнює процес реструктуризації. Крім того, зміна умов погашення боргу, особливо якщо реструктуризація включає перегляд процентних ставок, також може мати податкові наслідки [13]. Зменшення договірних відсоткових витрат може знизити фінансові витрати. А якщо ще врахувати необхідність визнання фінансового зобов'язання за справедливою вартістю та, відповідно, визнання доходу від первісного визнання зобов'язання (ефект дисконтування), фактична сума доходу до оподаткування може навіть зрости. Відповідно, також зростуть і витрати з податку на прибуток.

У практичному контексті продовження терміну фінансової допомоги або позики зазвичай є однією з перших ознак можливого знецінення фінансового інструменту. Це вимагає від компанії більш детальної оцінки ймовірності повернення коштів, що, в свою чергу, вплине на оцінку справедливої вартості інструменту і матиме наслідки як для фінансового стану на звітну дату, так і для фінансових результатів за звітний період.

Знецінення фінансових активів є однією з ключових проблем, з якою стикаються підприємства в умовах економічної кризи або після значних

потрясінь. Воно виникає, коли справедлива вартість активу знижується нижче його балансової вартості, що вимагає проведення аналізу на предмет знецінення активів і відповідного коригування у фінансовій звітності. Це явище може мати суттєвий вплив на загальний фінансовий стан компанії, зокрема на облік отриманої фінансової допомоги та реструктуризацію фінансових зобов'язань. В таблиці 1 зображені критерії знецінення фінансових активів.

Таблиця 1. Критерії знецінення фінансових активів

Фактор знецінення	Оцінка ризику	Відображення в бухгалтерському обліку	Податкові наслідки
Погіршення фінансового стану контрагента	Високий ризик, якщо є ознаки банкрутства чи реструктуризації	Визнання збитків від знецінення у фінансовій звітності	Виникнення відстрочених податкових активів
Зміни в ринкових умовах	Помірний ризик в умовах рецесії	Зниження справедливої вартості активів, можлива модифікація фінансового інструменту	Можливість зменшення податкових зобов'язань
Невиконання контрактних зобов'язань	Високий ризик, якщо є затримки з поверненням	Визнання резервів під очікувані кредитні збитки	Виникнення відстрочених податкових активів
Втрата забезпечення	Високий ризик, якщо забезпечення втрачає свою цінність	Визнання резервів під очікувані кредитні збитки	Виникнення відстрочених податкових активів
Зниження ринкових цін	Помірний ризик, що залежить від сектору	Коригування вартості активів	Вплив на оцінку активів для цілей оподаткування

Джерело: розроблено автором

Згідно з МСФЗ 9, компанія зобов'язана оцінювати фінансові активи, які обліковуються за амортизованою вартістю, на предмет знецінення та визнавати резерв на випадок очікуваних кредитних втрат (п. 5.5.1) [15]. Стандарт дозволяє проводити оцінку кредитного ризику як для кожного активу індивідуально, так і для групи активів, що спрощує аналіз та своєчасне виявлення значного збільшення кредитного ризику (п. В 5.5.5) [15]. Як приклад загальної характеристики для оцінки кредитного ризику можна взяти контрагента. Оцінка на предмет можливого збільшення

кредитного ризику повинна проводитися на кожну звітну дату після первісного визнання (п. 5.5.9) [15]. Знецінення поточних фінансових активів безпосередньо впливає на здатність підприємства виконувати свої поточні фінансові зобов'язання. Відповідно, компанії можуть бути змушені реструктурувати свої фінансові зобов'язання, щоб адаптуватися до нових економічних реалій. Реструктуризація може включати продовження строків виплат, зменшення сум зобов'язань або зміну умов надання фінансової допомоги (терміни, відсоткові ставки), або ж її перетворення з поворотної на безповоротну або навпаки.

В обліку знецінення активів впливає на валюту балансу підприємства, зменшуючи його активи та на фінансові результати, зменшуючи прибуток/збільшуючи збиток до оподаткування. Наприклад, коли підприємство отримує фінансову допомогу на підтримку свого бізнесу під час кризи, але при цьому його активи значно знецінюються, фінансова допомога стає важливим інструментом для підтримки ліквідності. Водночас, таке знецінення активів може викликати необхідність у реструктуризації наявних зобов'язань, оскільки підприємство більше не володіє достатніми ресурсами для їх своєчасного погашення [25].

З погляду податкових наслідків, знецінення активів також може мати серйозні наслідки. Зменшення вартості активів може призвести до зниження податкових відрахувань (в тих випадках, коли ці витрати не входять у податкові різниці згідно Податкового кодексу України [16] для цілей розрахунку результатів до оподаткування), особливо якщо активи раніше використовувалися для амортизації чи інших податкових пільг. Крім того, якщо підприємство отримало фінансову допомогу для підтримки бізнесу, вона може бути розглянута як оподатковуваний дохід, особливо якщо активи, під які вона була отримана, втратили свою вартість. У цьому контексті, взаємозв'язок між знеціненням активів та реструктуризацією зобов'язань є критично важливим.

Економічні кризи мають значний вплив на фінансовий стан компаній загалом та на фінансові процеси в організаціях на облік фінансової допомоги, зокрема. У різні етапи кризи виникають різні проблеми, що потребують адекватних управлінських рішень [14]. Поворотна та безповоротна фінансова допомога в умовах нестабільності може мати різний характер і вплив на облікову політику компаній. У таблиці 2 представлено класифікацію етапів економічних криз, основних проблем, які можуть виникати, а також рекомендацій щодо обліку для збереження фінансової стійкості підприємств.

Таблиця 2. Вплив економічних криз на облік фінансової допомоги

Етап кризи	Тип допомоги	Основні проблеми	Рекомендації щодо обліку
Початкова стадія	Поворотна фінансова допомога	Невизначеність у поверненні коштів	Регулярно переглядати умови договорів та оцінювати ризики повернення, проводити оцінку на предмет знецінення на кожну звітну дату
Кризова ситуація	Безповоротна фінансова допомога	Потреба у ліквідності, зміни у фінансовому стані контрагентів	Визнавати резерви на можливі втрати та оцінювати вплив на фінансовий стан та фінансові результати
Відновлення	Обидва типи	Нестабільність ринків, відсутність чітких прогнозів	Оновлювати облікову політику та/або облікові оцінки відповідно до змін на ринку та прогнозів
Подальша стабілізація	Поворотна фінансова допомога	Низька ймовірність повернення через фінансові труднощі	Розглянути можливість реструктуризації договорів на надання фінансової допомоги або визнання знецінення (резерву очікуваних кредитних збитків)
Довгостроковий розвиток	Безповоротна фінансова допомога	Потреба в адаптації до нових умов	Переглядати та оновлювати стратегію обліку та управління фінансовими активами

Джерело: розроблено автором

Підприємствам важливо не лише ідентифікувати етапи кризи, але й своєчасно адаптувати облікову політику до нових умов. Це включає регулярний моніторинг фінансового стану контрагентів, аналіз ризиків, пов'язаних з поверненням фінансової допомоги, а також перегляд умов договорів. Впровадження рекомендацій, зазначених у таблиці, допоможе організаціям не лише забезпечити прозорість обліку, але й знизити ймовірність фінансових втрат у період економічної нестабільності.

Поворотна та безповоротна фінансова допомога може бути отримана від різних джерел, включаючи державу, інвесторів, материнські компанії або міжнародні фінансові організації. Однак підходи до її обліку та оподаткування суттєво варіюються залежно від національних або міжнародних стандартів, що ускладнює ведення бізнесу на глобальному рівні [18]. Різні країни встановлюють свої правила щодо того, як фінансова допомога має відображатися в бухгалтерському обліку, а також які податкові наслідки це має для компаній.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Під час нестабільності економіки підприємства змушені залучати зовнішні фінансові ресурси для підтримки своєї ліквідності, що створює численні виклики в обліковій та податковій сферах і потребує ретельного підходу до управління такими ресурсами.

Проведене дослідження дозволило розкрити недосліджені аспекти обліку та оподаткування отриманої та виданої фінансової допомоги в умовах економічної нестабільності. Зокрема:

- проведений аналіз різних методів реструктуризації фінансових зобов'язань дозволив виявити, що у кризових ситуаціях підприємства стикаються з необхідністю адаптації своїх облікових політик для ефективного управління фінансовими ресурсами;
- розкрито вплив знецінення фінансових активів на загальний фінансовий стан компаній та їх фінансові результати;

- обґрунтовано взаємодію між обліковими та податковими практиками для зниження податкових ризиків і забезпечення прозорості у звітності.

Результати досліджень підтверджують, що в умовах економічної кризи підприємства повинні адаптувати свої облікові політики та стратегії для адекватного відображення змін в фінансових зобов'язаннях та активах. Це включає як коректний облік поверненої та неповерненої фінансової допомоги, так і врахування податкових ризиків, пов'язаних зі знеціненням активів та реструктуризацією боргів.

Такими, що потребують вирішення залишаються питання визначення справедливої вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань при первісному визнанні, розкриття інформації у фінансовій звітності. Подальші дослідження можуть зосередитися на практичному застосуванні рекомендацій та аналізі впливу первісного визнання, реструктуризації та знеціненні на фінансові результати компаній у реальному секторі економіки.

Література

1. Cuadro-Sáez, L., López Vicente, F., Párraga Rodríguez, S., & Viani, F. (2020). Fiscal policy measures in response to the health crisis in the main euro area economies, the United States and the United Kingdom. *Documentos Ocasionales/Banco de España*.
<https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesSeriadas/DocumentosOcasionales/20/Files/do2019e.pdf>
2. Davis, A. (2022). Boosting incomes and improving tax equity with state Earned Income Tax Credits in 2022. *Institute on Taxation and Economic Policy*. <https://itep.sfo2.digitaloceanspaces.com/Boosting-Incomes-and-Improving-Tax-Equity-with-State-EITCs-in-2022.pdf>
3. Li, M., & Zhu, C. (2024). The Impact of Accidental Shocks on Asset Prices from the Perspective of Financial Industry Opening. *Theoretical Economics Letters*, 14(4), 1455-1477.
<https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=134965>

4. Jiang, J., Liu, B., & Yang, J. (2019). The impact of debt restructuring on firm investment: Evidence from China. *Economic Modelling*, 81, 325-337. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999318319291>
5. Abdellatif, M. M., & Tran-Nam, B. (2022). Tax Versus Non-tax Incentives to Stimulate Innovation and Entrepreneurship: An International Perspective. In *Government Incentives for Innovation and Entrepreneurship: An International Experience*, 13-38. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-10119-9_2
6. Humphrey, C., Mardini, P., & O'Dwyer, B. (2024). Reshaping an issue-based field: assessing the impact of the International Federation of Accountants (IFAC) on the global development aid agenda. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-06-2023-6520/full/html>
7. Leoni, G., Lai, A., Stacchezzini, R., Steccolini, I., Brammer, S., Linnenluecke, M., & Demirag, I. (2021). Accounting, management and accountability in times of crisis: lessons from the COVID-19 pandemic. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 34(6), 1305-1319. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-05-2021-5279/full/html>
8. Hafiz, H., Oei, S. Y., Ring, D. M., & Shnitser, N. (2020). Regulating in pandemic: evaluating economic and financial policy responses to the coronavirus crisis. *Boston College Law School Legal Studies Research Paper*, (527). https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3555980
9. Duravkin, P. (2022). Tax Incentives for Innovative Activities. *Law and innovative society*, (2 (19)), 32-40. <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/386>
10. García- Sánchez, I. M., Rodríguez- Ariza, L., Aibar- Guzmán, B., & Aibar- Guzmán, C. (2020). Do institutional investors drive corporate transparency regarding business contribution to the sustainable development goals?. *Business Strategy and the Environment*, 29(5), 2019-2036. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/BSE.2485>

11. Széles, Z., Tóth-Szabó, E., & Tóth, G. (2019). The macro-and microeconomic approach of subsidies. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, (105 (161), 95-112. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=815903>
12. Stein, S. E. (2019). Auditor industry specialization and accounting estimates: Evidence from asset impairments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 38(2), 207-234. <https://publications.aaahq.org/ajpt/article-abstract/38/2/207/6114/Auditor-Industry-Specialization-and-Accounting>
13. Bunea, S., & Neculescu, E. (2019). The Economic-Financial Analysis for Obtaining Repayable Funds at the Territorial Administrative Units. *Acta Universitatis Danubius. Economica*, 15(6). <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=878380>
14. Стратегічне планування повоєнного промислового розвитку: нові детермінанти та імперативи: колективна монографія / за ред. д-ра екон. Наук Л.В. Дейнеко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон дані. – К., 2024. – 164с. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/17xcNT2b46f0ITQqElWdYsrFncPxtiwgl/view>
15. IFRS 9 Financial Instruments. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
16. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року із змінами та доповненнями від 1 липня 2024 року. Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
17. Вітчизняний бізнес в умовах війни <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/271454>
18. Реєстр державної допомоги станом на 02.10.2024, що ведеться Антимонопольним комітетом України: <https://data.gov.ua/dataset/16fcf128-1a28-41d5-8081-3dffe68b397/resource/82f62c90-929b-447e-8f04-5011671e5443>
19. Фінансова звітність ПрАТ Укрнафтобуріння»: https://unb.ua//storage/files/uploads/Rozkrittya%20informacii/Zvit_audytora_2020.pdf,
https://unb.ua//storage/files/uploads/Rozkrittya%20informacii/Fin.zvitnist_2020.pdf

References

1. Cuadro-Sáez, L. López Vicente, F. Párraga Rodríguez, S. and Viani, F. (2020), “Fiscal policy measures in response to the health crisis in the main euro area economies, the United States and the United Kingdom”, Documentos Ocasionales/Banco de España, available at: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesSeriables/DocumentosOcasionales/20/Files/do2019e.pdf> (Accessed 25 Jan 2025).
2. Davis, A. (2022), “Boosting incomes and improving tax equity with state Earned Income Tax Credits in 2022”, Institute on Taxation and Economic Policy, available at: <https://itep.sfo2.digitaloceanspaces.com/Boosting-Incomes-and-Improving-Tax-Equity-with-State-EITCs-in-2022.pdf> (Accessed 25 Jan 2025).
3. Li, M. and Zhu, C. (2024), “The Impact of Accidental Shocks on Asset Prices from the Perspective of Financial Industry Opening”, Theoretical Economics Letters, vol. 14 (4), pp. 1455-1477, available at: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=134965> (Accessed 25 Jan 2025).
4. Jiang, J. Liu, B. and Yang, J. (2019), “The impact of debt restructuring on firm investment: Evidence from China”, Economic Modelling, vol. 81, pp. 325-337, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999318319291> (Accessed 25 Jan 2025).
5. Abdellatif, M.M. and Tran-Nam, B. (2022), “Tax Versus Non-tax Incentives to Stimulate Innovation and Entrepreneurship: An International Perspective”, In Government Incentives for Innovation and Entrepreneurship: An International Experience, vol. 13-38, available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-10119-9_2 (Accessed 25 Jan 2025).
6. Humphrey, C. Mardini, P. and O'Dwyer, B. (2024), “Reshaping an issue-based field: assessing the impact of the International Federation of Accountants (IFAC) on the global development aid agenda”, Accounting, Auditing & Accountability Journal, available at:

<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-06-2023-6520/full/html> (Accessed 25 Jan 2025).

7. Leoni, G. Lai, A. Stacchezzini, R. Steccolini, I. Brammer, S. Linnenluecke, M. and Demirag, I. (2021), "Accounting, management and accountability in times of crisis: lessons from the COVID-19 pandemic", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, vol. 34 (6), pp. 1305-1319, available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-05-2021-5279/full/html> (Accessed 25 Jan 2025).

8. Hafiz, H. Oei, S.Y. Ring, D.M. and Shnitser, N. (2020), "Regulating in pandemic: evaluating economic and financial policy responses to the coronavirus crisis", *Boston College Law School Legal Studies Research Paper*, vol. 527, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3555980 (Accessed 25 Jan 2025).

9. Duravkin, P. (2022), "Tax Incentives for Innovative Activities", *Law and innovative society*, vol. 2 (19), pp. 32-40, available at: <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/386> (Accessed 25 Jan 2025).

10. García- Sánchez, I.M. Rodríguez- Ariza, L. Aibar- Guzmán, B. and Aibar- Guzmán, C. (2020), "Do institutional investors drive corporate transparency regarding business contribution to the sustainable development goals?", *Business Strategy and the Environment*, vol. 29 (5), pp. 2019-2036, available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/BSE.2485> (Accessed 25 Jan 2025).

11. Széles, Z. Tóth-Szabó, E. and Tóth, G. (2019), "The macro-and microeconomic approach of subsidies", *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, vol. 105 (161), pp. 95-112, available at: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=815903> (Accessed 25 Jan 2025).

12. Stein, S.E. (2019), "Auditor industry specialization and accounting estimates: Evidence from asset impairments", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, vol. 38 (2), pp. 207-234, available at: <https://publications.aaahq.org/ajpt/article-abstract/38/2/207/6114/Auditor-Industry-Specialization-and-Accounting> (Accessed 25 Jan 2025).

13. Bunea, S., & Neculescu, E. (2019), "The Economic-Financial Analysis for Obtaining Repayable Funds at the Territorial Administrative Units", *Acta Universitatis Danubius. Œconomica*, vol. 15 (6), available at: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=878380> (Accessed 25 Jan 2025).
14. Dejnego, L.V. (2024), *Stratehichne planuvannia povoiennoho promyslovoho rozvytku: novi determinanty ta imperatyvy* [Strategic planning of post-war industrial development: new determinants and imperatives], DU «In-tek. ta prohnozuv. NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, available at: <https://drive.google.com/file/d/17xcNT2b46f0ITOqElWdYsrFncPxtiwgl/view> (Accessed 25 Jan 2025).
15. IFRS (2025), "IFRS 9 Financial Instruments", available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/> (Accessed 25 Jan 2025).
16. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 25 Jan 2025).
17. Huk, O. and Somova, Ye. (2022), "Domestic business in wartime", available at: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/271454> (Accessed 25 Jan 2025).
18. AMCU (2024), "State aid register as of 02.10.2024", available at: <https://data.gov.ua/dataset/16fcf128-1a28-41d5-8081-3dffffe68b397/resource/82f62c90-929b-447e-8f04-5011671e5443> (Accessed 25 Jan 2025).
19. PrAT Ukrnaftoburinnia (2020), "Financial statements of PrJSC "Ukrnaftoburinnia"", available at: https://unb.ua//storage/files/uploads/Rozkrittya%20informacii/Zvit_audytora_2020.pdf, https://unb.ua//storage/files/uploads/Rozkrittya%20informacii/Fin.zvitnist_2020.pdf (Accessed 25 Jan 2025).

Стаття надійшла до редакції 13.02.2025 р.